

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston puolustusselonteko

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston puolustusselonteko (VNS 9/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava puolustusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikön johtaja, prikaatikenraali Markku Viitasaari, puolustusministeriö
- hybridisuurlähettiläs Liisa Talonpoika, ulkoministeriö
- valmiuskoordinaattori Marko Turunen, sisäministeriö
- apulaispäällikkö Tom Hanén, Rajavartiolaitos
- poliisiylijohtaja Ilkka Koskimäki, Poliisihallitus
- apulaispäällikkö Teemu Turunen, suojelupoliisi
- päällikkö, poliisineuvos Robin Lardot, keskusrikospoliisi
- everstiluutnantti Antti Alahonko, Puolustusvoimat
- poliisipäällikkö Johan Pawli, Ahvenanmaan poliisiviranomainen
- poliisipäällikkö Risto Lammi, Lounais-Suomen poliisilaitos

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- Tulli
- Huoltovarmuuskeskus
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- Upseeriliitto ry

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Selonteossa tarkastellaan puolustuksen toimintaympäristön kehitystä ja arvioidaan puolustuksen kehittämistarpeita keskipitkällä aikavälillä sekä määritetään puolustuspoliittiset linjaukset Suomen puolustuskyvyn ylläpidolle ja kehittämiseksi.

Eduskunnassa on aiemmin ollut käsiteltävänä ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 4/2024 vp), josta hallintovaliokunta on antanut lausunnon (HaVL 16/2024 vp). Puolustuselonteko yhdessä ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon ja valmisteilla olevan sisäisen turvallisuuden selonteon kanssa muodostavat jatkumon, joka luo suuntaviivat Suomen turvallisuuden vahvistamiselle. Niin ikään valmisteilla oleva kansallisen turvallisuuden strategia täydentää selontekoja konkreettisilla toimenpide-ehdotuksilla ja ylivaalikautisella aikajänteellä. Tammikuussa 2025 on päivitetty yhteiskunnan turvallisuusstrategia, jossa määritetään kokonaisturvallisuuden toimintamalli (valtioneuvoston periaatepäätös 2025/1). Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että kaikki turvallisuusasiakirjat rakentuvat yhteiselle tilannekuvalle ja yhteiselle näkemykselle toimintaympäristömme uhista ja kehitysnäkymistä.

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut nopeasti ja perustavanlaatuisesti Venäjän hyökättyä Ukraina. Turvallisuusympäristön muutokset ovat yhä vaikeammin ennakoitavia. Tilannekuvassa huomioon on otettava myös globaalit, pitkäaikaisemmat kehityskulut. Hallintovaliokunta katsoo, että turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä on tarkasteltava laajana kokonaisuutena, jotta Suomen turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja ilmiöt sekä niiden väliset yhteydet voidaan mahdollisimman tehokkaasti havaita. Selvää jakoa ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden välillä ei voida enää tehdä. Yhteisen tilannekuvan, tiedonhankinnan ja tietojohtoisen toiminnan merkitys niin strategisella kuin operatiivisella tasolla korostuu. Hallintovaliokunnan mielestä on tarpeellista arvioida, miten sisäistä ja ulkoista turvallisuutta voitaisiin jatkossa käsitellä nykyistä paremmin kokonaisuutena.

Yhteiskunnan kriisinsietokyky (resilienssi), kansallinen puolustuskyky ja sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen korostuvat muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Hallintovaliokunta painottaa toimialansa huomioon ottaen erityisesti sisäisen turvallisuuden viranomaisten riittävien resurssien ja ajantasaisten toimivaltuuksien sekä viranomaisten välisen sujuvan tiedonkulun tärkeyttä. Valiokunta on toistuvasti kannanotoissaan korostanut sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintaedellytyksistä huolehtimista ja rahoituspuhjan turvaamista vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla. Valiokunta toteaa, että yhteiskunnan kokonaisturvallisuus voidaan turvata ainoastaan huolehtimalla siitä, että kaikilla turvallisuusviranomaisilla on tarvitsemansa resurssit tehtäviensä hoitamiseen.

Kansallinen poikkihallinnollinen yhteistyö ja kansainvälinen yhteistyö ovat välttämättömiä jatkuvasti monipuolistuvien turvallisuusuhkien ennakoinnissa ja torjunnassa. Hallintovaliokunta katsoo lisäksi, että luottamus viranomaisiin, luottamus väestöryhmien kesken sekä yhteiskunta- rauhan ylläpitäminen ovat olennaisia, jotta ulkopuolisia hyökkäyksiä ja vaikuttamisen eri muotoja voidaan torjua tehokkaasti. Valiokunta pitää yhteiskunnan turvallisuuden kannalta keskeisenä tekijänä sitä, että luottamus turvallisuusviranomaisiin sekä laajemmin julkisiin instituutioihin on

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

väestössä yleisesti korkea. Valiokunta pitää tärkeänä, että eri toimenpitein huolehditaan siitä, että luottamus pysyy jatkossakin korkealla tasolla.

Hybridivaikuttamisen torjunta

Hallintovaliokunta on käsitellyt hybridivaikuttamista useissa aiemmissa kannanotoissaan (esim. HaVL 16/2024 vp, HaVL 14/2022 vp, HaVM 19/2021 vp ja HaVM 5/2017 vp). Valiokunta viittaa tässä yhteydessä erityisesti turvallisuusympäristön muutosta koskevasta ajankohtaisselonteosta antamaansa lausuntoon (HaVL 14/2022 vp — VNS 1/2022 vp), jossa on kuvattu laajasti muuttuneen tilanteen vaikutuksia valiokunnan toimialalla. Puolustuselonteossa puhutaan laajalaisesta vaikuttamisesta. Hallintovaliokunta käyttää lausunnossaan kuitenkin kansainvälisissä yhteyksissä vakiintuneesti käytettyä hybridiuhkien käsitettä.

Hybridivaikuttamisessa valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan suunnitelmallisesti ja eri keinoja käyttäen kohteen haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Vihamielisestä toiminnasta voivat vastata myös valtiollisesti ohjatut ei-valtiolliset toimijat, esimerkiksi järjestäytynyt rikollisuus. Hybridivaikuttaminen voi sisältää esimerkiksi kyberoperaatioita, valheellisten uutisten ja propagandan levittämistä, poliittisten ääriliikkeiden rahoittamista, demokratian keskeisiin instituutioihin vaikuttamista, maahantulon välineellistämistä, kriittisen infrastruktuurin tahallista vaurioittamista tai jotain muuta toimintaa (HaVL 16/2024 vp).

Ukrainan tapahtumat ovat myös osoittaneet, että nykymuotoisissa konflikteissa hyödynnetään avoimen sotilaallisten toimien sijaan aiempaa enemmän tarkoituksellisesti epäselvää tilannetta sotilaallisten ja ei-sotilaallisten toimien välillä. Painostus- ja vaikuttamistoimet saattavat jatkua pitkään ennen varsinaista alueellista konfliktia (HaVL 14/2022 vp).

Hallintovaliokunta korostaa, että hybridiuhkien realisoituessa ne näyttäytyvät alkuvaiheessa yleensä juuri sisäisen turvallisuuden toimialueella ja erityisesti poliisin ja rajavartiolaitoksen toiminnassa. Operatiivinen vastuu on ensimmäisenä siellä. Hallintovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että selonteko ei tunnista poliisin asemaa ensivasteviranomaisena, vaikka juuri se on rajavartiolaitoksen ohella tärkein vasteen antaja epäselvissä uhkissa ja tapahtumissa, niin kauan kuin ne eivät ole tulkittavissa tai tunnistettu sotilaallisiksi uhiksi, minkä jälkeen niiden torjunnasta vastaavat Puolustusvoimat. Ensivasterooli voi jatkua pitkäänkin. Valiokunta käsittelee poliisin tehtäviä kokonaismaanpuolustuksen näkökulmasta tarkemmin jäljempänä.

Hybridiuhat ovat tarkoituksellisen moniulotteisia, ja niiden vaikutukset ja torjuntavastuut voivat ulottua useiden kansallisten viranomaisten vastuulle. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että näihin vaikuttamisyrittäisiin varaudutaan poikkihallinnollisesti ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti. Turvallisuusviranomaisten ja muiden toimijoiden tiivis yhteistyö ja toimiva tiedonvaihto ovat välttämättömiä hybridiuhkien tehokkaassa torjunnassa.

Poliisin tehtävät kokonaismaanpuolustuksen näkökulmasta

Selonteon mukaan Suomen puolustuspolitiikan tärkeimpänä päämääränä on turvata Suomen itenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, estää Suomen joutuminen sotilaalliseen konfliktiin ja taata suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Kokonaismaanpuolustuksen periaatteen mukaan

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

Suomen puolustus nojaa koko yhteiskunnan tukeen. Poliisin keskeinen tehtävä niin kokonaisturvallisuuden kuin kokonaisuomaanpuolustuksenkin osalta on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) ylläpito sekä rikosten torjunta ja tutkinta kaikissa oloissa.

Kuten edellä hybridivaikuttamisen torjunnasta on todettu, epäselvissä tilanteissa toimitaan pääsääntöisesti sisäisen turvallisuuden toimialueella. Vaikuttamistoimia käsitellään ainakin alkuvaiheessa pääosin rikoksina tai järjestyshäiriöinä, joissa operatiivinen vaste ja tutkinta kuuluvat Suomessa pääasiallisesti poliisin toimivaltaan. Muut viranomaiset antavat poliisille tarvittaessa virka-apua, jos poliisin omat voimavarat ovat riittämättömät. Tämä voimassa olevan lainsäädännön mukainen toimivallanjako on näkynyt viime aikoina muun muassa merellisen infrastruktuurin vahingoittumistapauksissa Itämerellä. Alueelliset poliisilaitokset vastaavat poliisin operatiivisesta ensivasteesta alueillaan 24/7.

Puolustusvoimilla ei ole normaalioloissa valtakunnallista operatiivista toimivaltaa tai roolia ilman poliisin pyytämää virka-aputehtävää. Viranomaisyhteistyön avulla tunnistetaan, kuuluuko tilanne ensisijaisesti sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimivaltaan vai onko kyseessä alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen. Kunnes Suomen alueella kohdattu tai havaittu aseellinen toiminta on tunnistettu joksikin muuksi (esim. aluevalvontalaki) kuin poliisin toimialaan kuuluvaksi toiminnaksi, tehtävän johto- ja suoritusvastuu kuuluu poliisille. Valiokunta toteaa lisäksi, että poliisilla on merkittävä rooli myös Puolustusvoimien liikekannallepanossa.

Selontekokaudella kehitetään sotilaallista liikkuvuutta, logistiikkaa, isäntämaatukea sekä ennakko-varastointia ja niiden edellyttämää infrastruktuuria. Tämä edellyttää myös poikkihallinnollisen viranomaisyhteistyön kehittämistä osana kokonaisuomaanpuolustusta. Keskeisiä Natosta johtuvia vaikutuksia poliisin toimintaympäristössä ovat sotilaallisen liikkuvuuden turvaaminen Suomen tieverkolla, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen harjoitusten aikana joukkoihin liittyen sekä esitutkintajärjestelyt.

Poliisi osallistuu isäntämaatuen antamiseen osana perustehtäviensä hoitoa. Isäntämaatukea antaessaan poliisi ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä ennalta estää, paljastaa ja selvittää rikoksia vieraan valtion asevoimien joukkojen ollessa Suomessa. Naton ja rauhankumppanuusmaiden joukkojen lisääntyvä läsnäolo Suomessa vaikuttavat poliisin tehtävämääriin. Myös Suomessa järjestettävä harjoitustoiminta sitoo poliisin voimavaroja.

Poliisi on myös terrorismin torjunnan päävastuuviranomainen. Suojelupoliisin tehtävänä on torjua terrorismia tiedustelun keinoin. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että selonteossa tunnistetaan terrorismin ja ääriliikkeiden muodostama uhka turvallisuudelle ja sitä kautta myös kokonaisuomaanpuolustukselle. Selonteon mukaan terrorismi on keskeinen uhka Naton ja Euroopan unionin jäsenmaille. Selonteossa todetaan myös, että terrorismi, kaikissa eri muodoissaan, on merkittävin epäsymmetrinen uhka Natolle, ja terrorismia hyödynnetään myös laaja-alaisen vaikuttamisen välineenä.

Hallintovaliokunta toteaa, että terrorismin vastainen työ edellyttää Suomelta edelleen toimenpiteitä. Kansainväliset terroristiset verkostot ulottuvat myös Suomeen, joiden lisäksi verkkoyhteisöillä on keskeinen rooli kotoperäisen radikalisoitumisen alustana. Kriiseillä ja konflikteilla on suoria ja epäsuoria vaikutuksia Naton jäsenvaltioihin. Terroristijärjestöjen kyky kehittää laaja-

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

mittaisissa iskuissa käytettäviä uusia aseita tai kyky hyödyntää tekoälyä esimerkiksi propagandassaan luovat uusia uhkia, joihin tulee kyetä varautumaan (HaVL 16/2024 vp).

Rajavartiolaitos osana sisäistä ja ulkoista turvallisuutta

Rajavartiolaitos on osa Suomen sisäistä ja ulkoista turvallisuutta. Vallitseva turvallisuusympäristö edellyttää Rajavartiolaitokselta korkeaa suorituskkyä, tarkkaa ja ajantasaista tilannekuvaa, tilanteen edellyttämää lainsäädäntöä sekä riittäviä investointeja henkilöstöön, osaamiseen, kalustoon ja infrastruktuuriin. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia ja valmiutta hyödynnetään osana puolustusjärjestelmää alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa sekä erityisesti itärajalta ja merialueilla hybridivaikuttamisen hallintaan sekä torjuntaan.

Rajavartiolaitos osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen antamalla sotilaskoulutusta, ylläpitämällä ja kehittämällä puolustusvalmiutta yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa sekä huolehtimalla aluevalvonnasta valtakunnan rajoilla ja siellä, minne sen toiminta kohdentuu. Puolustusvalmiuden vaatiessa rajajoukot tai niiden osia voidaan liittää Puolustusvoimiin. Rajajoukkojen kokoonpanoja, käyttöperiaatteita ja materiaalia kehitetään osana puolustusjärjestelmää yhteistoiminnassa Puolustusvoimien kanssa. Rajavartiolaitoksen materiaalihankkeissa otetaan huomioon sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet.

Rajavartiolaitos on osa kokonaisturvallisuuden mallia, jonka periaatteiden mukaisesti toimijat keräävät, jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja operoivat yhdessä. Kokonaisturvallisuudessa puolustuskyvyn ylläpidon päämääränä on ehkäistä ennalta sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen. Tarvittaessa Suomeen kohdistuvat sotilaalliset uhkat torjutaan sotilaallisia voimakeinoja käyttäen yhdessä Nato-liittolaisten kanssa. Rajavartiolaitos osallistuu Naton toimintaan Puolustusvoimien kanssa sovitulla tavalla sitä jatkuvasti kehittäen.

Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että Rajavartiolaitoksen suorituskkyvystä huolehditaan Puolustusvoimien suorituskkyvyn rinnalla. Valiokunta katsoo, että nykyisessä turvallisuustilanteessa Rajavartiolaitoksen operatiivisiin ydintehtäviin, kuten rajojen valvontaan, merellisen turvallisuuden ylläpitämiseen (ml. ympäristövahinkojen torjunta), alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen, sotilaalliseen maanpuolustukseen ja näitä kaikkia tukevaan Rajavartiolaitoksen tiedusteluun ja rikostorjuntaan ei pidä kohdentaa sopeutustoimia. Niin NATO-jäsenyyden kuin heikentyneen turvallisuustilanteenkin johdosta painetta on pikemminkin panostusten lisäämiselle. Valiokunta toteaa, että merkittävä osa Rajavartiolaitoksen budjetista luetaan jo tällä hetkellä liittoutumisen edellyttämiin BKT-osuuksiin. Rajavartiolaitokseen kohdistetut panostukset tukevat myös liittoutumisen vaatimuksia suhteessa BKT:hen.

Tiedustelutoiminta

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että tiedustelu on selonteossa läpileikkaavasti huomioitu. Tiedustelun toimialalla tiivis kansainvälinen ja kansallinen tiedustelu- ja turvallisuuspalveluiden yhteistyö on keskeistä. Valiokunta katsoo, että sotilastiedustelun ja suojelupoliisin tiivis yhteistyö on vankka perusta suomalaiselle tiedustelulle kaikissa yhteyksissä. Suojelupoliisin ja sotilastiedustelun välistä yhteistyötä tehdään useilla eri sektoreilla.

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

Kansallisen ja kansainvälisen tiedusteluyhteistyön ohella hallintovaliokunta korostaa siviilitiedustelun merkitystä Naton päätöksenteossa. Selvityksen mukaan liittokunnan tiedusteluyhteisön muodostavat Naton päämajaan ja sotilaallisiin rakenteisiin sijoitetut tiedustelun toiminnot, joita tukevat jäsenvaltioiden sotilas- ja siviilitiedustelut. Suomeen kohdistuu tältä osin myös merkittäviä odotuksia.

Selonteosta ilmenee, että toimintaympäristön muutos ja teknologioiden kehittyminen ovat asettaneet uusia vaatimuksia sotilastiedustelulle erityisesti tiedonhankinnan osalta. Hallintovaliokunta toteaa, että sama toimintaympäristön muutos vaikuttaa myös siviilitiedusteluun ja suojelupoliisin tiedonhankintaan. Valiokunta korostaa, että tiedustelu ja tiedonhankinta ovat pitkäjänteistä toimintaa, joihin tulee panostaa ennakkollisesti. Uusien kykyjen kehittäminen vie aikaa, ja tiedustelun resursoinnista tinkimiseen sisältyy riskejä.

Hallintovaliokunnan mielestä siviilitiedustelua ei pidä nähdä Suomen puolustuksesta irrallisena, vaan tärkeänä osana kansallisen turvallisuuden suojaamista sekä Suomen ja Naton puolustusta. Valiokunta katsoo, että tärkeät kirjaukset siitä, että sotilastiedustelujärjestelmää kehitetään niin, että se mahdollistaa ennakkovaroituksen ja valtiojohdon tukemisen, tulee huomioida myös siviilitiedustelun yhteydessä. Suojelupoliisin keskeisin tiedustelutiedon asiakas on maamme ulko- ja turvallisuuspoliittinen johto. Lisäksi, kuten edellä on todettu, siviilitiedustelulla on merkitystä myös Naton päätöksenteossa. Näistä syistä on tärkeää huolehtia siitä, että siviili- ja sotilastiedustelutoimivaltuudet ovat ajantasaiset ja että ne mahdollistavat tiedonhankinnan Suomen kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta muuttuvassa toimintaympäristössä. Myös resursoinnin tulee vastata uhkaympäristön muutosta.

Turvallisuusviranomaisten yhteistyön rajapinnat ja virka-apu

Suomi on pieni maa, minkä vuoksi on tärkeää, että viranomaiset pystyvät toimimaan yhdessä ja tukemaan toistensa toimintaa. Se edellyttää asianmukaista resursointia ja lainsäädännön ajan tasalla pitämistä. Yhteistoiminnan kannalta on keskeistä, että viranomaisilla on riittävät toimivaltuudet ja toimivaltuuksien rajat ovat selkeät, viranomaisten välinen tiedonvaihto sujuvaa ja tilannekuva yhteinen, kalusto ja varusteet ovat yhteensopivia ja että materiaalihankinnoissa voidaan tehdä yhteistyötä. Yhteistyö materiaalihankinnoissa tehostaa resurssien käyttöä ja sen avulla voidaan varmistaa kaluston ja varusteiden yhteensopivuus.

Selonteossa todetulla tavalla viranomaisten välisen yhteistoiminnan määrä ja laatu ovat kasvaneet edellisen selonteon jälkeen. Esimerkiksi Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välinen yhteistyö ja virka-apumenettelyt ovat kehittyneet laaja-alaiseen vaikuttamiseen varautumisessa ja vastaamisessa. Poliisi ja Puolustusvoimat toimivat yhteistyössä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettu laki uudistettiin kokonaan vuonna 2022 (342/2022). Selvityksen mukaan sääntely on koettu toimivaksi ja uuden sääntelyn mahdollistamaan vaativan virka-avun (ent. SVK-virka-apu) antamista on sovellettu eräissä merkittävisissä valtiovierailuissa. Virka-apusääntelyssä nähdään kuitenkin vielä kehittämistarpeita, esimerkiksi Puolustusvoimilla ei itsellään ole kuin rajalliset mahdollisuudet saada poliisilta virka-apua.

Selonteon mukaan laaja-alaiseen vaikuttamiseen vastaaminen vaatii jatkossakin tiivistä viranomaisyhteistyötä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Hallintovaliokunta yhtyy tähän näke-

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

mykseen. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että luodaan kyberturvallisuuden varmistamiseen tähtäävä viranomaisten pysyvä yhteistyörakenne, jossa ovat edustettuina kaikki toimivaltaiset kyberturvallisuusviranomaiset.

Sisäisen turvallisuuden osalta keskeistä turvallisuusviranomaisyhteistyötä on PTR (Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos) -yhteistyö. Se perustuu lakiin (laki poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta, 687/2009) ja toimintaa ohjaa PTR-strategia (2025—2028), jonka mukaisesti kehitetään perinteisten rikostorjunnan ja valvonnan lisäksi toimintaympäristön analysointia ja varautumista. Lisäksi on syytä mainita merialueella tehtävä yhteistyö keskeisten merellisten viranomaisten välillä (ns. METO-yhteistyö).

Turvallisuusympäristön muutos on nostanut esiin yhä vahvemmin siviili-sotilaallisen ulottuvuuden. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on tehnyt monilta osin yhä näkyvämmäksi sitä, kuinka tiiviisti siviili- ja sotilassektori tukevat toisiaan ja ovat erottamattomasti rakentamassa varautumista ja valmiutta.

Keskeisenä kysymyksenä siviili-sotilaalliseen yhteistyöhön liittyen on noussut erityisesti isäntämaatukeen liittyvä suunnittelu ja järjestelyt. Valiokunta on edellä käsitellyt poliisin osallistumista isäntämaatukeen. Vastaavalla tavalla myös esimerkiksi Rajavartiolaitos osallistuu omalta osaltaan isäntämaatuen antamiseen. Isäntämaatuen järjestelyillä varmistetaan siviiliyhteiskunnan tuki alueelle tarvittaessa saapuville sotilaallisille joukoille ja varmistetaan siten niiden toimintaedellytykset. Yhteinen suunnittelu ja aktiivinen harjoittelu on keskeistä. Samalla on myös huomioitava, että harjoittelu sitoo viranomaisten voimavaroja.

Myös Tulli on keskeinen turvallisuusviranomainen ja sen merkitys korostuu uudessa turvallisuusympäristössä. Suomen Natoon liittymisen ja Yhdysvaltojen kanssa solmittuun DCA-sopimukseen liittyvien käytännön asioiden suhteen Tullilla on merkittävä rooli Nato-joukkojen ja näiden materiaaliin liittyvän liikkumisen osalta. Valiokunta pitää tärkeänä sen varmistamista, että lainsäädäntö mahdollistaa Nato-joukkojen sujuvan maahantulon ja maastalähdön erityisesti kieltoihin ja rajoituksiin sekä tullaukseen liittyen. Tullin rikostorjunnan näkökulmasta Tullin ja Puolustusvoimien välillä tulee käydä riittävät etukäteiskeskustelut ja laatia selkeät toimintaohjeet esimerkiksi tilanteeseen, jossa maahan saapuviin tai maasta lähteviin joukkoihin kuuluvaa epäillään tullirikoksesta.

Kokonaisturvallisuuden yhteydessä on nostettava esiin myös pelastustoimi, joka vuoden 2023 alusta on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueiden tehtäväksi. Pelastusviranomaisilla on palo- ja pelastustoimen sekä ensihoidon lisäksi keskeisiä tehtäviä esimerkiksi normaaliolojen häiriötilanteissa ja väestönsuojelussa. Pelastustoimi on merkittävä toimija myös sodanajan tehtävien hoidossa. Ukrainan esimerkissä on selkeästi nähtävillä, miten pelastustyöntekijät kantavat keskeistä vastuuta maan siviiliyhteiskunnan kannattelemisesta sotilaallisten iskujen keskellä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on osoittanut rauniopelastuskyvyn tärkeyden, ja suomalaisten pelastustyöntekijöiden tietoa ja kokemuksia tulee hyödyntää myös Suomen valmiuksien edelleen kehittämiseksi.

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

Väestönsuojelu, varautuminen ja yhteiskunnan toimintakyky

Varauduttaessa sotilaalliseen maanpuolustukseen ja muihinkin kriisitilanteisiin on samalla kyettävä suojaamaan väestöä ja turvaamaan yhteiskunnan toimintakyky. Väestö varaudutaan tarpeen ja tilanteen mukaan suojaamaan olemassa oleviin väestönsuojaihin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin tai evakuoimalla. Väestön ja infrastruktuurin suojaamisen sekä tärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta olennaista on myös kyky tehokkaaseen pelastustoimintaan ja sitä tukeviin toimintoihin.

Hallintovaliokunta toteaa, että varautumisen ja väestönsuojelun järjestelyjen riittävien resurssien ja kunnossapidon merkitys korostuu erityisesti nykyisessä kansainvälisessä turvallisuustilanteessa. Väestönsuojelusta vastaavien ja siihen osallistuvien viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtäväjakoa ja varautumisjärjestelyiden koordinaatiota on selkeytettävä ja valmiussuunnittelua edelleen kehitettävä. Siviiliviranomaisten ja Puolustusvoimien välisessä varautumisyhteistyössä on niin ikään kehittämistarpeita esimerkiksi riskien arvioinnissa ja suunnittelussa.

Valiokunta korostaa huoltovarmuuden tärkeyttä osana kokonaismaanpuolustusta ja kokonaisturvallisuutta. Huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömän tuotannon, palvelujen ja infrastruktuurin turvaamista normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuusorganisaatio toimii verkostomaisesti. Vuoden 2024 lopussa Huoltovarmuusorganisaatiossa oli kuusi sektoria, 28 toimialakohtaista poolia tai toimikuntaa, viisi alueellista toimikuntaa ja noin 1500 yritystä osana koko verkostoa. Puolustusvoimat osallistuu usean poolin ja toimikunnan toimintaan.

Suomen turvallisuusympäristön muutokset heijastuvat huoltovarmuustoimintaan. Huoltovarmuuden tavoitteista tehdyn valtioneuvoston päätöksen (568/2024) mukaan uudet ja vahvistuneet uhat edellyttävät, että huoltovarmuuden turvaamisen ja varautumisen tasoa vahvistetaan. Huoltovarmuuden kehittämisen painopiste on lähivuosien aikana myös sotilaalliseen uhkaan ja hybridiuhkiin varautumisessa. Valtioneuvoston päätöksessä tähdennetään etenkin kriittisen infrastruktuurin ja palveluiden suojaamista, kyberturvallisuutta, kriittisimpien hyödykkeiden saatavuutta sekä vastaamista nopeasti muuttuviin hybridiuhkiin.

Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokyky perustuu kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti kykyyn ylläpitää yhteiskunnan elintärkeät toiminnot kaikissa olosuhteissa. Tämän toteutumiseksi on huolehdittava muun ohella myös siitä, että kuntien ja hyvinvointialueiden varautumisen ja resilienssin kehittämiseen on riittävät edellytykset.

Selonteon mukaan Suomen puolustuksen keskeiset toimintaedellytykset turvataan. Selonteossa todetaan, että toimintaympäristön muutos ja Nato-jäsenyys ovat tuoneet uusia lisätarpeita Puolustusvoimien henkilöstörakenteeseen. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty asiantuntijakuulemisessa muun muassa Puolustusvoimien henkilöstön jaksamiseen ja ulkomaan komennusten ehtoihin. Valiokunta toteaa, että toimintaympäristön muutos merkitsee myös poliisin, kuten muidenkin sisäisen turvallisuuden viranomaisten osalta sitä, että resurssien riittävyys ja työn kuormittavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Uusiin uhkiin varautuminen ja turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintakyvyn ylläpitäminen kriisitilanteissa edellyttävät, että myös riittävistä henkilöstöresursseista huolehditaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

Ahvenanmaan erityisasema

Sisäisen turvallisuuden kannalta merkittävien oikeudenalojen osalta lainsäädäntö- ja hallintovalta on jaettu valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan välillä. Valtakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 28 ja 34 kohtien mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat väestönsuojelua, puolustus- ja rajavartiolaitosta, järjestysvallan toimintaa valtion turvallisuuden varmistamiseksi, puolustustilaa ja valmiutta poikkeusolojen varalta. Valtakunnan toimivaltaan kuuluvat myös terrorismin torjunta ja aluevalvonta.

Maakunnalla on itsehallintolain 18 §:n 1, 6 ja 12 kohtien mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia, yleistä järjestystä ja turvallisuutta, palo- ja pelastustointia sekä terveydenhuoltoa.

Valtakunta ja maakunta ovat sopineet itsehallintolain 32 §:n mukaisella sopimusasetuksella poliisitoimen hallinnosta Ahvenanmaalla (tasavallan presidentin asetus poliisihallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa, 56/2020). Sopimusasetuksen mukaan Ahvenanmaan poliisiviranomainen ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä suorittaa muut poliisille kuuluvat tehtävät. Valtakunnan poliisi vastaa Ahvenanmaan maakunnassa valtakunnan turvallisuudesta ja huolehtii suojelupoliisille ja keskusrikospoliisille kuuluvista tehtävistä.

Suunnitelmissa, resursoinnissa ja viranomaisyhteistyössä on huomioitava Ahvenanmaan demilitarisoitu ja neutralisoitu asema, saaristo-olosuhteista johtuvat erityiset haasteet ja myös se, että Ahvenanmaa on yksikielisesti ruotsinkielinen ja että yhteydenpidon ahvenanmaalaisiin viranomaisiin on tapahduttava ruotsin kielellä. Tietyissä tapauksissa Ahvenanmaan osalta tarvitaan erityisratkaisuja, koska sen viranomaisrakenteet ja lainsäädäntö poikkeavat valtakunnan viranomaisrakenteista ja lainsäädännöstä. Hallintovaliokunta pitää myös tärkeänä, että maakunnan ja valtakunnan viranomaisten välillä käydään jatkuvaa vuoropuhelua. Esimerkiksi erilaisten hybriditilanteiden varalta on tärkeää, että kunkin viranomaisen vastualueet ja yhteiset toimintamallit ovat selkeät.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että puolustusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 7/2025 vp

Helsingissä 11.4.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Alviina Alametsä vihr
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne